

FRUÄNGENS CENTRUM

PROGRAMHANDLING FÖR ALLMÄN PLATSMARK
- UNDERLAG TILL SAMRÅD
DNR 2023-09842

2025 10 03

Stockholms
stad

INNEHÅLL

1. VISION	
2. BEFINTLIG SITUATION	
2:1 Fruängen centrum	s. 4
2:2 Karaktärsdrag och förutsättningar	s. 6
2:3 Karaktärsgivande element	s. 8
3. GESTALTNINGSPRINCIPER	
3:1 Grönska	s. 10
3:2 Stadsliv & vistelsevärden	s. 11
3:3 Kulturmiljö	s. 12
3:4 Tillgänglighet & Trygghet	s. 13
4. FÖRSLAGET	
4:1 Fruängen centrum, Situationsplan	s. 14
4:2 Västra torget och Elsa Brännströms gata	s. 15
4:3 Fruängsplan och Fruängsgatan	s. 17
4:4 Östra torget	s. 19
4:5 Tekniska förutsättningar	s. 20

Försättsblad: Fruängen market, eventbild, västra torget, maj 2024.

Foton i dokumentet tagna av M. Franciskovic/S. Radinger om inget annat anges.

Syfte

Programhandlingens syfte är att pröva förutsättningarna för en bearbetad utformning av allmän platsmark i Fruängens C i samband med exploatering av ny centrum- och bostadsbebyggelse. Så mycket som möjligt av befintliga värden i centrum bevaras och nya värden tillskapas.

Programhandlingen är framtagen som underlag till samråd för Detaljplan för Fruängens centrum Dnr: 2023-09842.

Programarbetet har pågått under april 2024 till september 2025 och detta PM är framtaget av av Landskapslaget AB på uppdrag åt Exploateringskontoret, Stockholms stad.

Projektgrupp för detta program

Exploateringskontoret:

Peter Tomtlund, *projektledare*
Hanna Carls, *extern byggprojektledare*
Anita Rogström, *landskapsarkitekt -specialist*
Erik Brinkebäck, *trafikplanerare -specialist*
Sofia Thurin, *miljöspecialist*

Landskapslaget AB:

Magdalena Franciskovic *landskapsarkitekt*
Sergio Maximo *landskapsarkitekt*
Sara Radinger *landskapsarkitekt*

Avvikelse

Denna version av programhandling för allmän platsmark saknar egenskaper som tillgängligt dokument enligt standarden WCAG 2.1 (Web Content Accessibility Guidelines).

Läs mer information angående EU:s tillgänglighetsdirektiv som trädde i kraft 28 juni 2025 på Europeiska kommissionens hemsida.

Programunderlag och utredningar

- Program för Fruängen, SBK, nov 2023
- TRAFIK PM - Fruängen C, Sweco, 2025-07-07
- PM Ledningssamordning, Iterio ab, 2025-07-01
- W-01-1-100 Ledningssamordning- bef och planerade ledningar, Iterio ab, 2025-07-01
- PM - Skyfallsutredning, Ramböll, 25-08-22
- Dagvattenutredning, Ramböll, 2025-07-01
- Fruängen byggnadskonturer, Equator/ Niam, 2025-06-26
- Situationsplan kvartersmark, Urbio/ Niam, 2025-08-28
- Kulturmiljöanalys, Stadsmuseet, daterad 2023
- Tillgänglighetsworkshop pilotprojekt Fruängen, Trivector, 2025-09-09

Fortsatt arbete

I kommande genomförandeskede bör följande utredas vidare:

- Detaljhöjdsättning och -avvattning av allmän platsmark (Gata/torg/park)
- Detaljhöjdsättning mot omkringliggande anläggningar (ex T-banestation)
- Anpassning av cykelparkering till allmänna stråk och funktioner för cykel-och gångstråk vid Fruängstorget.
- Anpassning av cykelparkering till allmänna stråk och funktioner längs Fruängsgången
- Nedsänkta planteringsytors utformning med hänseende på risk, drift och kapacitet som skyfallsytor.
- Anpassning till befintliga markbeläggningar.
- Läge för mötesplatser med fokus på unga.

1. VISION

Vision och målformuleringar

Program för Fruängen (nov 2023) utgår från en fyrdelad vision med målbilder och stadsbyggnadsstrategier som vägledning för kommande omvandlingar i stadsdelen:

- *Låt det gröna vara en ledstjärna*
- *Fler bostäder och mer stadsliv*
- *Koppla ihop och nå ut*
- *Möjliggör hållbara transporter*

Programhandlingen för *Fruängen Centrum* bygger vidare på dessa målformuleringar i utvecklingen av allmänna torg och stråk i Fruängens centrum. I förslaget har ett särskilt fokus varit att skapa ett tryggt och "regnsäkrat" centrum med förbättrade tillgängliga kopplingar och entréer.

Bakgrund

Projektet och planområdet är en del av *Program för Fruängen* (nov 2023). I programmet tidiga skede identifierades en stor skyfallsproblematik och initialt har stadens utredningar fokuserat på hur exploatering på allmän platsmark kan hantera skyfall. Terrängen i centrum ligger lokalt på en låg nivå och är idag mottagare av stora mängder regnvatten vid skyfall.

Målsättningen med förslaget är att ny exploatering ska klara de krav som ställs i förhållande till stående vatten på allmän plats. Befintliga byggnaders situation ska inte heller försämrats. En förbättrad situation eftersträvas för befintlig bebyggelse.

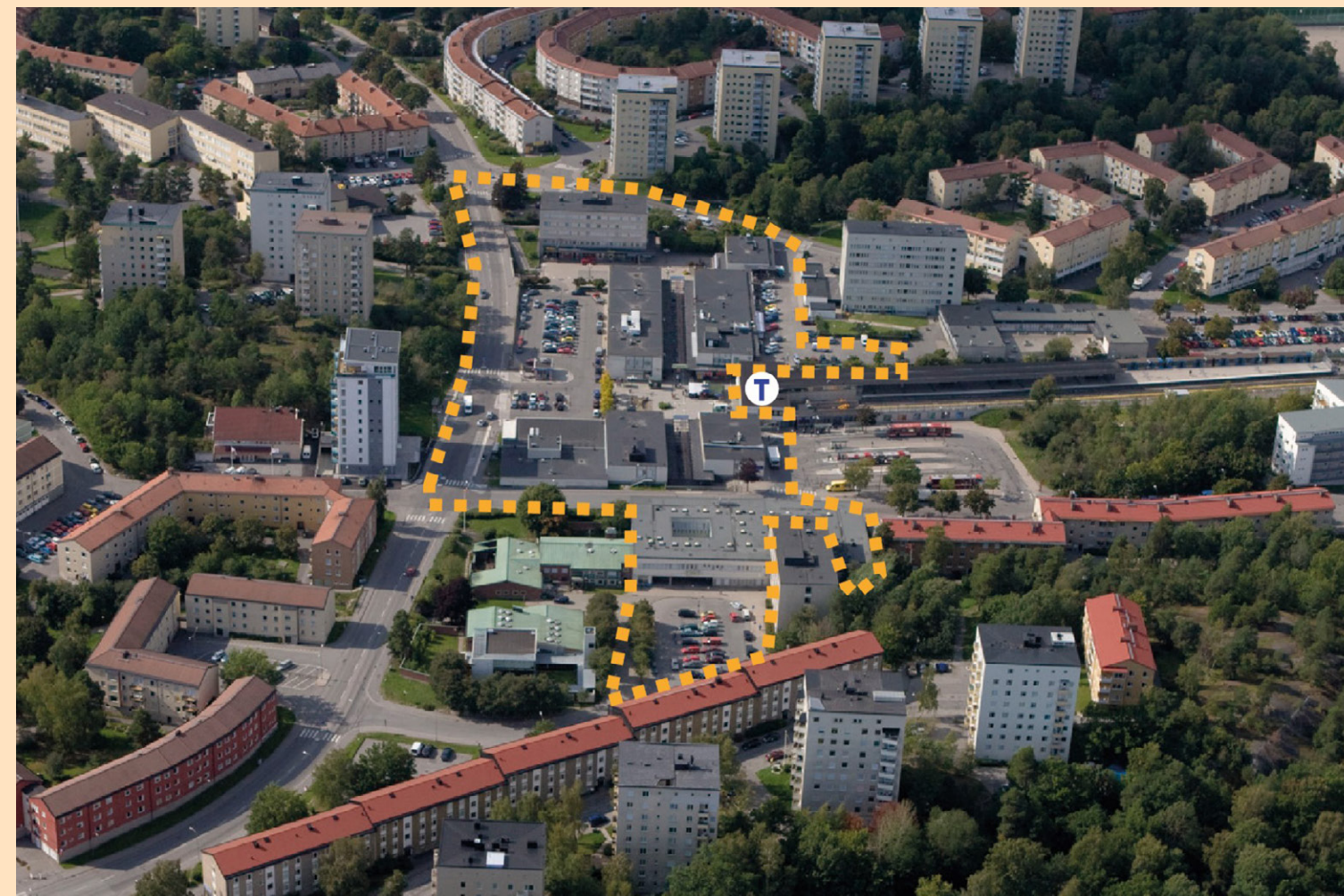
En tydlig målsättning har varit att skapa mer träd och grönska i centrum. Idag förekommer problem med värmeöar samtidigt som trängsel under mark på grund av befintliga ledningar hindrar

placering av träd i centrum. I förslaget har anpassningar gjorts till befintliga ledningar för att begränsa behovet av omläggning samtidigt som de mest solutsatta delarna får ny trädskugga som ger attraktiva sitt- och vistelseplatser.

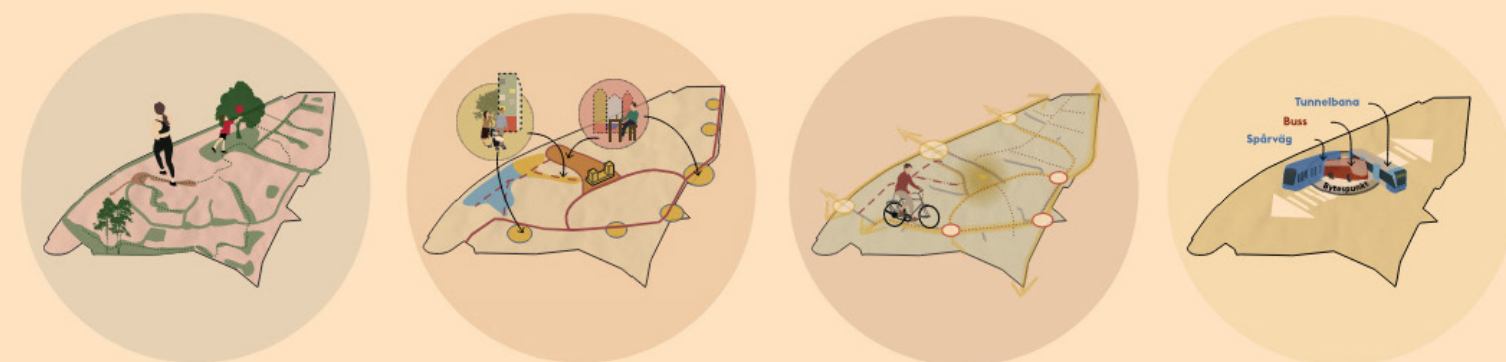
I programmet benämns torget till *västra torget*, *centrala torget* och *östra torget*. Centrumets ryggrad, Fruängsstråket, bevaras och förstärks i förslaget som central gågata i öst-västlig riktning.

Ny bebyggelse

Ny exploatering föreslås i centrum som identifierats som en lämplig plats för att förtäta och erbjuda nya bostäder och centrumfunktioner på grund av ett strategiskt gynnsamt läge med avseende på kommunikation och service. En del av de befintliga kvarteren på befintlig kvartermark, byggs om. Allmän plats reduceras i begränsad omfattning. Den befintliga parkeringsytan söder om kvarteret *Ballerinan* tas i anspråk för ny byggnation men befintliga torgytor för vistelse förblir till ytan i det närmsta intakta. Samordning mot nya byggnader har skett i samarbete med SBK och byggaktören NIAMs konsulter.

(1) Flygbild över Fruängen centrum. Gul-streckad linje avser detaljplaneområdet sett från öster.

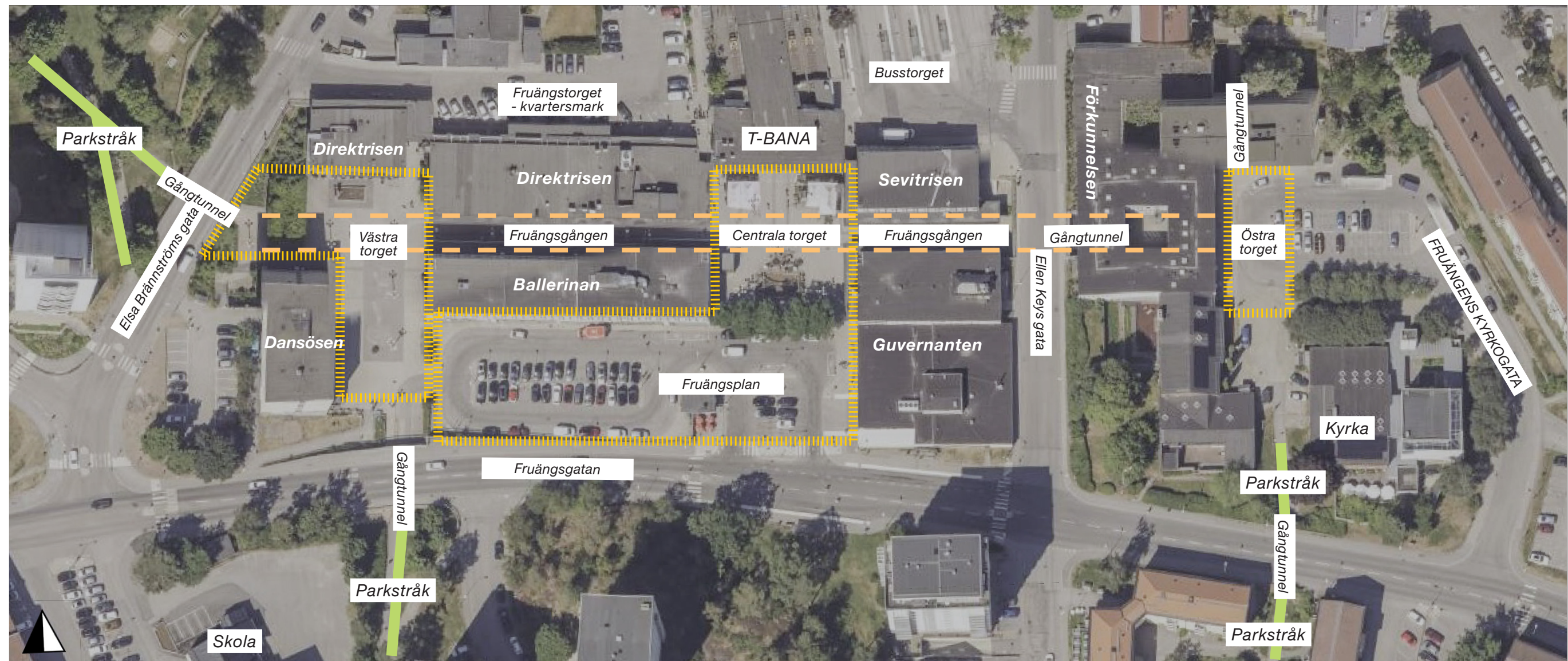
(2) Illustrationer från *Program för Fruängen* (nov 2023) som illustrerar visionerna: *Låt det gröna vara en ledstjärna*, *Fler bostäder och mer stadsliv*, *Koppla ihop och nå ut*, samt, *Möjliggör hållbara transporter*

(1) Stockholm stad. Flygbild över Fruängen centrum [Drönbild/Diagram].

(2) Stockholm stad. Visioner för Fruängen [Piktogram/Illustrationer].

2. BEFINTLIG SITUATION 2:1 Fruängen centrum

SITUATIONSPLAN - BEFINTLIGT

FRUÄNGSGÅNGEN

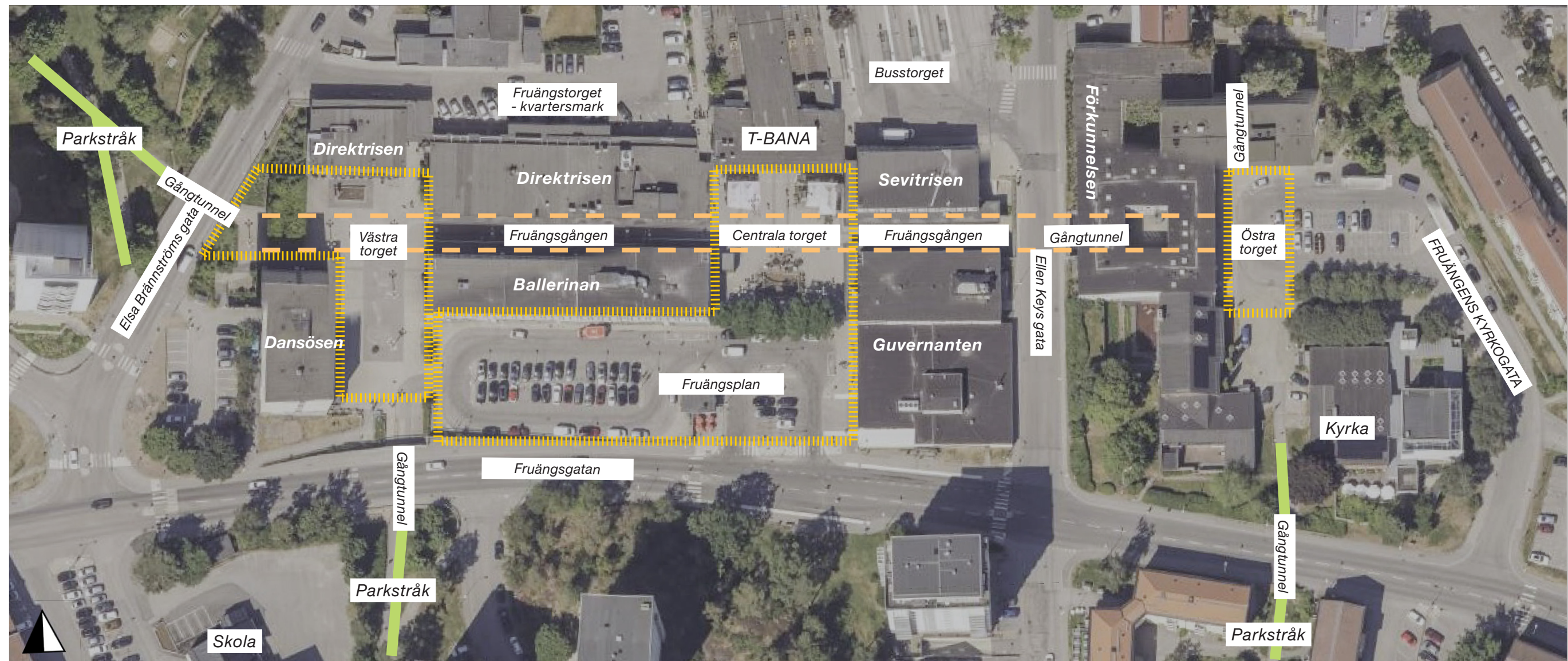
Stråket är ryggraden i centrum både rumsligt och som handelsstråk. "Gången" löper i väst-östlig riktning mellan Västra- och Östra torget. På mitten av Fruängsgången korsar stråket Fruängsplan; med tunnelbanestationen i norr och platsen kring fontänen i söder. De omkringliggande kvarteren har skärmtak som gör stråket bekvämt vid nederbörd eller heta sommandagar.

FRUÄNGSTORGET

Torget ligger norr om centrum och är på kvartersmark. Utanför tunnelbanebyggnaden löper ett allmännt stråk parallellt med spåren och platen utanför entrén till tunnelbanan är även den allmän platsmark.

2:1 Fruängen centrum

SITUATIONSPLAN - BEFINTLIGT

VÄSTRA TORGET

Torget är beläget i Fruängsgångens västra ände. Torgrummet är stort och öppet med markbeläggning i betongmarksten. Torget är möblerat med karaktäristiska belysningsstolpar och blomsterurnor för säsongsväxter. Kring fontänen "Fruarna" är ytan belagd med smågatsten. På en del av torget finns en grupp formklippta träd. Här ansluter ett stort parksammanhang till centrum med gångstråk genom två gångtunnlar: en smal i väst och en bredare tunnel i söder. Parkstråket binder samman idrottsanläggningar och parker i norr med skola och parkområden i söder.

FRUÄNGSPLAN

Från Fruängsgatan, söder om torget, finns möjlighet till angöring för biltrafik till centrum. Fruängsplan är en L-formad plats med parkeringsplatser med infart från Fruängsgatan och ett torg framför tunnelbanestationen. Det senare kallas för "Centrala torget" i det här programmet.

Centrala torget

Den del av Fruängsplan som uppfattas som torg och entré till Fruängen. I torgets norra del finns entrén till tunnelbanan och gångkoppling till busstorget. På torget finns torghandel och torget korsas av Fruängsgångens handelsstråk. I söder finns en stor fontän kantad av sittplatser och stora ro-biniaträd avgränsar de trafikerade delarna av Fruängsplan.

ÖSTRA TORGET

Torget är beläget i Fruängsgångens östra ände. Platsen upplevs som en parkerings- och vändplats som avslutning på Fruängens kyrkogata. Verksamheterna kring torget erbjuder, och har historiskt sett innehållit, samhällservice och mötesplatser. Exempelvis: bibliotek, vårdcentral, fritidsgård, kyrka och församlingshem. I söder ansluter ett parkstråk, genom gångtunnel, med promenad söderut mot Långbro park.

2:2 Karaktärsdrag och förutsättningar

Kort historik

Fruängen centrum uppfördes i etapper under 1960-talet. Tunnelbanestationen invigdes år 1964 och är röda linjens ändstation.

Utformningen av Fruängens centrum följer efterkrigstidens ideal om trafikseparering där de offentliga rummen skulle vara på de gåendes villkor. Med undantag för varuleveranser är centrum bilfritt - fordonstrafik leds istället i en ringgata kring centrum (Ellen Keys gata, Fruängsgatan och Elsa Brännströms gator). På den lägsta nivån i terrängen placerades den låg centrumbebyggelse

se utifrån tidens ideal utmed gågatan Fruängsgången. Medan omgivande trafikerade gator angör centrum med kringliggande markparkeringar.

Ett signifikant gestaltningsdrag är funktionalismens idéer om bostäder i parkmiljö som omger centrumet i en stil som kom att kallas Stockholmsskolan. I centrum finns element från denna stil i murar, trappanläggningar, vattenkonst och formklippta träd.

Inga större gestaltningsförändringar, förutom förutom spaljetakens omdaning över Fruängsgången, har skett i centrum sedan utemiljöerna stod färdiga 1968.

Stadsliv

Det rika utbudet gör att centrum aktiveras och attraherar många olika människor i området, mycket tack vare kollektivtrafikförbindelserna och gång- och cykelförbindelserna i området. Centrumets olika funktioner bidrar till idealbilden hos förortscentrum från tidigt 60-tal - tätt, kommersiellt och urbant.

Torgen har olika förutsättningar, och roller, som stödjer stadslivet i centrum. Fruängsplan har ett rikt flöde på människor som utträttar sina vardagsärenden vid torgmarknaden och butiker och som tar sig till och från med -

(3) Visionsbild, ca 1950-tal

(4) Arkivbild från vykort, ca 1960-tal

Fruängsplan, september 2024

(3) Stockholms stad. Fruängens centrum [Teckning].

(4) Pressbyrån. Fruängens centrum, tidigt 1960-tal [Fotografi/ Äldre vykort]. https://sv.wikipedia.org/wiki/Fru%C3%A4ngens_centrum#/media/Fil:Fru%C3%A4ngens_centrum_tidigt_1960-tal.jpg

- cykel, buss och tunnelbana. Det västra torgets opragrammerade och öppna ytor möjliggör idag för tillfälliga event och marknader. I centrum finns även matställen, service och mötesplatser; såsom fritidsgård, vårdmottagning, kyrka och gym.

Fontänerna i centrum är dekorativa inslag i torgmiljöerna, medan sittplatser och andra möjligheter till vistelse är begränsad eller vetter åt ett annat håll. Möjligheterna vistelse i skugga begränsar också möjligheterna till rekreation i centrum.

Planstruktur

Fruängens centrum tillhör en av Stockholms tydliga tunnelbanecentrum. Dess kulturmiljö präglas av sin tids strama, grafiska arkitektur och stadsplan med trafikseparering.

Centrum präglas av låg centrumbebyggelse och en serie torgrum omgivet av bostadsområden. Dessa ansluter till Fruängsplan, idag två centumparkeringar med angöring och korttidsparkering för ca 55 fordon. I öster ansluter centrum till parkeringen på Fruängens Kyrkogata.

I centrum ingår även Fruängstorget

i norr som ligger på kvartersmark. Torget ligger på ca 4m högre i nivå från Fruängsstråket och kopplar till centrum via trappor, tunnelbanestationens hiss och rulltrappor.

I omgivningen är bostäderna förlagda i direkt anslutning utanför centrum och består av karaktärsfulla 10-våningshus samt 4-5-våningshus som följer den kuperade terrängen. Mellan bostadsbebyggelsen förekommer parkytor och rekreationsstråk. De bilfria parkstråken i dalgångarna leder in till centrum genom trafikseparerade gång- och cykeltunnlar.

Västra torget - under event (Fruängen market), maj 2024

Fruängsplan, parkeringen, mars 2024

Östra torget, mars 2024

2:3 Karaktärsgivande element

Trafikseparerade kopplingar

Gång- och cykeltunnlar skapar viktiga entréer från trafikseparerade stråk i området till centrum. Tunnlarna har olika utformning där känslan av trygghet varierar beroende på underhåll, belysning, orienterbarhet och sikten på andra sidan tunneln. Längden på tunneln, om den befolkas väl, längden och om det finns alternativa vägar är ytterligare faktorer som påverkar trygghetsupplevelsen.

Trappor & murar

Flera trappor är viktiga entréer till centrum från den högre belägna omgivningen. En gångkoppling (utformad som "ramp" - ej tillgänglighetsanpassad lutning) möjliggör att nå centrum utan trappa mellan Fruängsgatan och det västra torget. Trapporna och gångkopplingen kantas av terrasserade planteringar med tidstypiska stödmurar i betong eller natursten.

Markbeläggning

Markbeläggningarna består av plattor i betong i stora delar av centrum. Fruängsgångens beläggning avviker mot de generella 35-plattorna och som närmast fasaderna är lagda i fiskbensmönster. Smågatsten i granit dekorerar marken kring fontänerna och delar av det västra torget är belagda med mörkare betongplattor i storskaliga "mattor". Fruängsplans torgytor har taktilplattor som ledstråk.

Träd & grönska

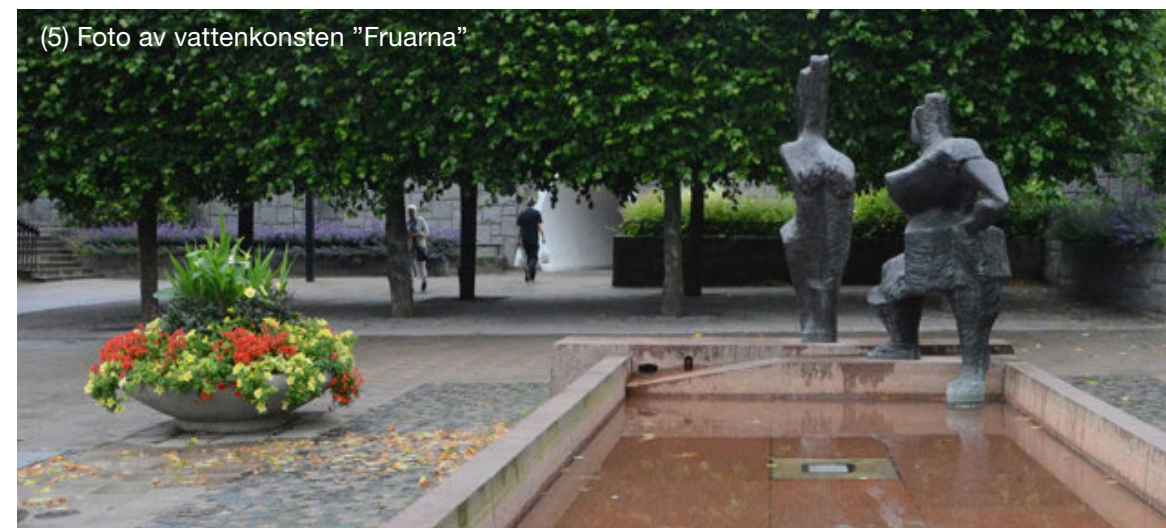
En trädrad med robinia skärmar av trafiken på Fruängsplan mot marknadstorget. En grupp med arkadklippta lindar skapar ett lågt tak intill den västra entrén, intill parkstråks förbindelsen via gångtunnel. Buskvegetation, i varierande skick, finns i planteringar kring trappor och murar. Urnor med säsongsväxter möblerar torget och bidrar med blomsterprakt. Torghandeln bidrar till intrycket av att grönt och levande torgintill tunnelbaneentrén.

Möblering & vattenkonst

Fontänerna är viktiga utsmyckningar i centrum och vattenspelet bidrar med liv till platserna. Sittplatser vänder sig oftast med utsikten från, och inte till, fontäner och intressanta utblickar. Cykelparkering, av olika slag, finns på flera platser i centrum men är koncentrerad till tunnelbaneentrén, den östra delen av Fruängsgången och Fruängsplan. Belysningstolpar med tidsenliga grafiska kandelaberarmar dekorerar torget.

(5) Foto av vattenkonsten "Fruarna"

3. GESTALTNINGSPRINCIPER 3:1 Grönska

Grönska

Fruängen centrum berikas med mer grönska för ökad trivsel, trygghet och solavskärmning. De gröna tilläggen är ett efterfrågat tillskott enligt medborgarenkäter. Nya träd och planteringar skapar ett behagligt mikroklimat i centrum - de bidrar, bl.a. med skugga och lägre temperaturer samt bidrar till årstidsvariationer.

Viktiga parkstråk får en ny förstärkt grön koppling in i centrum tack vare nya träd och planteringar. Befintlig vegetation som idag skymmer viktiga gångstråk justeras för ökad trygghet och orienterbarhet. Befintliga, stora, robiniaträd på Fruängsplan bevaras och bidrar till att stärka vistelsevärdens vid Fruängsplan tillsammans med nya sittplatser under träden.

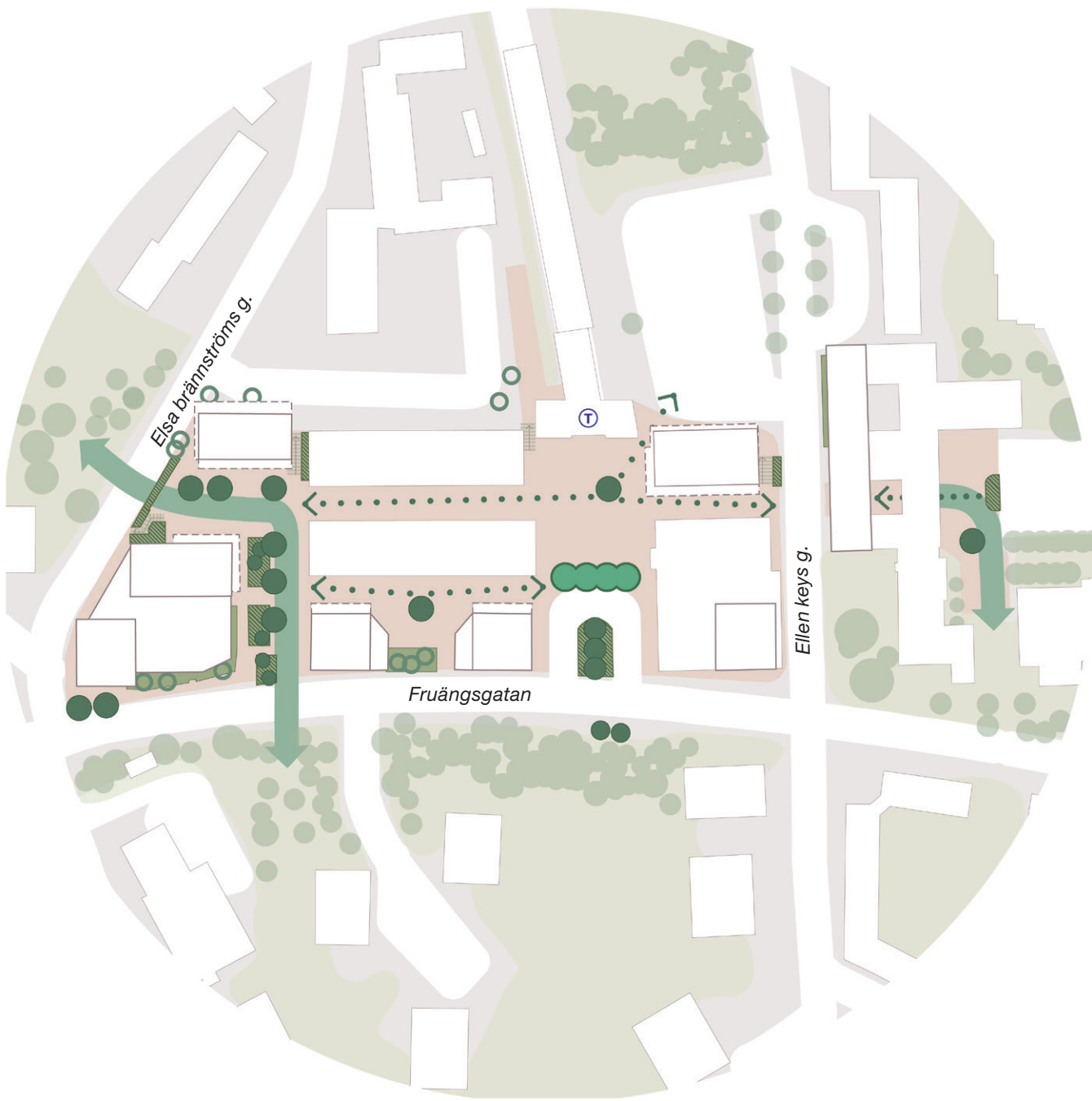
De befintliga robiniaträden på Fruängsplan bevaras i förslaget.

Befintlig parkväg väster om gångtunneln under Elsa Brännströms gata. I förslaget förlängs Fruängens parkstråk med ny grön koppling i centrum.

Grönskan i centrum ska gestaltas så att årtidsväxlingar förstärks och skapar ett dekorativt inslag.

Strukturdiagram 1

- Förstärkt grönstråk genom centrum som ansluter till befintliga parkstråk
- Siktlinje med gröna blickpunkter
- Ny plantering
- Ny plantering, på kvartersmark

- Parkområde, befintligt
- Befintliga torgträd som bevaras
- Nytt träd
- Nytt träd på kvartersmark

3:2 Stadsliv & vistelsevärden

Stadsliv & vistelsevärden

Fruängen centrum har idag ett varierat stadsliv med som förstärks i förslaget med fler platser för möten och vistelse. Sittplatser i attraktiva och gynnsamma lägen med intressanta utblickar i både sol och skugga blir nya tillskott på torgen.

Centrums olika torgmiljöer tas till vara och utvecklas. Västra torget, *det gröna torget*, Fruängsplan, *vardagsplatsen*, och Östra torget, *entréplats för samhällsfunktioner*.

Centrum ligger sänkt mot omgivningen och för att förbättra gångkopplingarna byggs en ny flackare gångkoppling till Fruängsgatan. Dagens olika trappkopplingar bevaras eller där exploatering sker anpassas nya i befintliga lägen. Målsättningen är att bibehålla och i samverkan med byggaktör öka antalet kopplingar till och från centrum. Nya trappor förbättras med barnvagnsram, vilplan och handledare.

Möjligheten till flexibel användning såsom event. Detta främjas i förslaget genom välgestaltade torgytor med möjlighet för uppställning av, exempelvis, marknadsstånd eller scener.

Torghandeln i dagens centrum skapar liv och rörelse i dagens centrum. Plats för torghandeln är något en av de kvalitéer i centrum som bevaras.

Ny möblering och nya trädplanteringar skapar vistelseplatser med intressanta utblickar och möjlighet för vistelse i skugga under träden.

Strukturdiagram 2

- Fruängsgången, befintligt handelsstråk
- Förstärkta entréer till centrum
- Stråk kring centrum
- Gångtunnel/portik
- Fontän med skulptur, bevaras
- ▨ Torghandel
- Sittmöbler
- Lekfulla och multifunktionella möbler
- Förstärkta platsidentiteter

3:3 Kulturmiljö

Kulturmiljö

Förslaget bygger vidare på Fruängen centrums kulturhistoriska karaktär med sin grafiska arkitektur och modernistiska ornament. Fontäner, belysningsarmaturer och delar av stenmurar bevaras och restaureras.

Fruängsgångens strama karaktär med siktlinjen genom centrum bevaras och förstärks. Med förbättrad orienterbarheten till gångtunnlarna, vars bilfria stråk är ett viktigt grepp i den kulturhistoriska miljön, skapas trafiksäkra stråk för, framför allt, barnen i området idag.

Dagens markbeläggningarna i grafiska mattor utvecklas vidare i förslagets torggestaltning.

Västra torgets befintliga formklippta låga trädtak skapar en tidsenlig gestaltning från tiden då Fruängen planerades. Trädgruppen skapar begränsningar för siktlinjer och överblickbarhet mellan torg och gata och bidrar till en mörk och otrygg del av dagens torget. Träden ersäts med nya träd som bättre tar hand om siktlinjer och bebyggelsen skala.

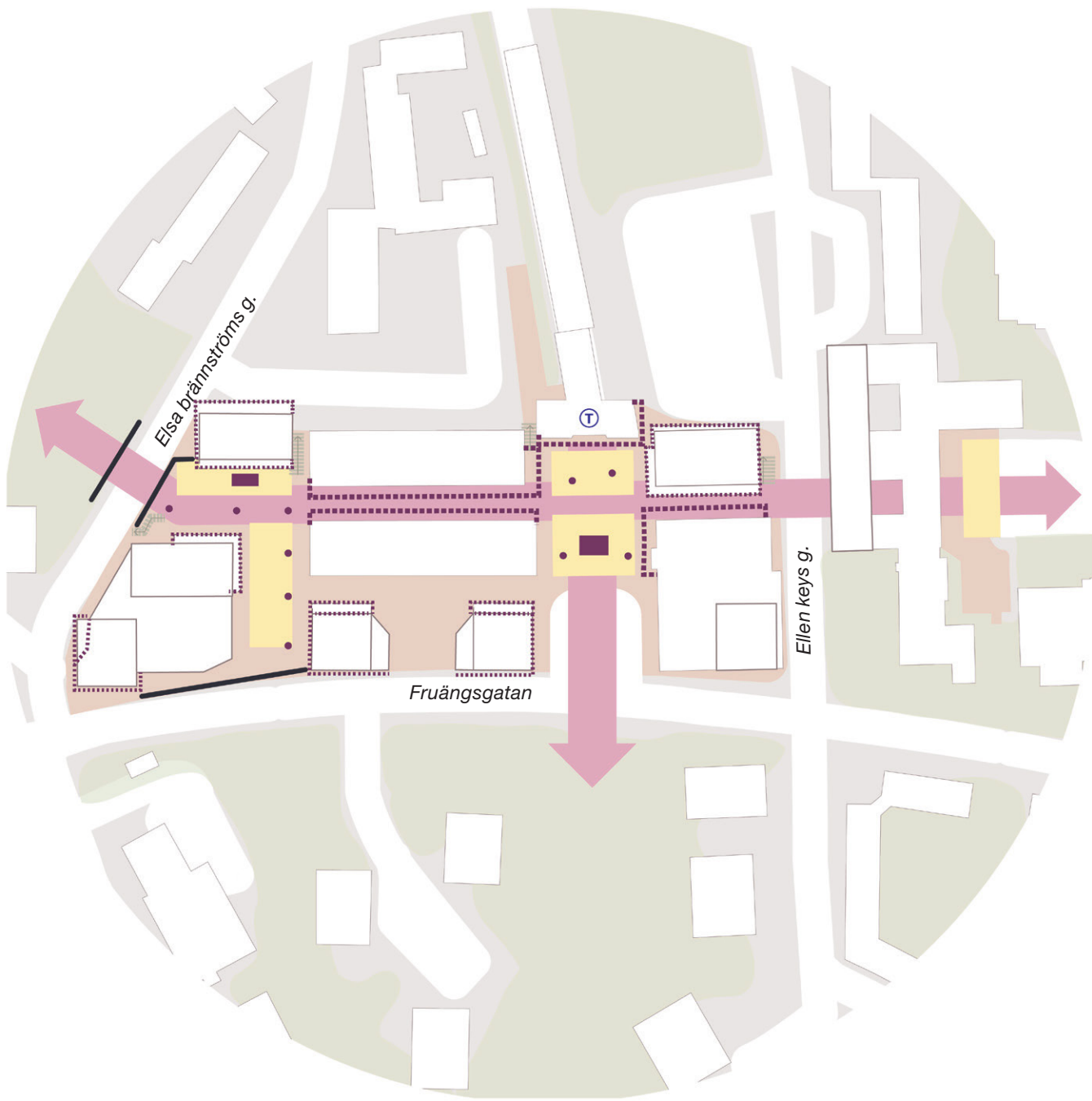
I bilden syns exempel på hur grönska, den grafiska arkitekturen, möblering (i bild: belysningsstolpar och blomsterurnor), tillsammans med fontänen (i bild: fontänen "Fruarna") flätas samman och karaktäriserar Fruängen centrum.

I bilden syns en av Fruängens karaktäristiska belysningsstolpar, här från Fruängsplan, brevid den befintliga fontänen på centrala torget.

Ett av flera exempel på klädda naturstensmurar i centrum med terraserade planteringar.

Strukturdiagram 3

- Fasader med skärmtak, befintliga
- Fasader med skärmtak/arkader, nya kvarter
- Tidstypiska stödmurar i natursten
- ←---→ Gångstråk genom tunnel/portik
- ↔ Axialitet
- Rumsskapande markbeläggning
- Karaktärskapande belysningsstolpar, bevaras
- Fontän med skulptur, bevaras

3:4 Tillgänglighet & Trygghet

Förutsättningar för tillgänglighet

Centrum ligger på en lägre nivå i förhållande till omgivande gator, vilket påverkar möjligheterna för tillgänglig mobilitet. Idag finns flera trappkopplingar som förbinder centrum med omgivande gator och torg.

Dagens allmänna platser i centrum nås tillgängligt via Fruängsplan, från busstorget och via tunnelbanestationens hiss och rulltrappor. Detta medför långa omvägar för att nå västra centrum tillgängligt.

Principer för ökad tillgänglighet

För att förbättra tillgängligheten föreslås en förbättring av gångkopplingen från Fruängsgatan i väster ner till västra torget. Den befintliga koppling lutar mycket brant, ca 1:8, men används av många i centrum. Den nya gångkopplingen är samordnad med ny exploatering, torgstråk och funktioner. Utrymmet för den nya gångkopplingen möjliggör en förbättrad lutning på 1:12 och byggs med flera vilplan som ökar komforten i form av soffor med intilliggande plan yta för rullstol.

Trappor som påverkas av exploateringen förses med ökad komfort med vilplan, barnvagnsramp och nya handledare utifrån dagens normer. Utanför tunnelbanestationens entré mot Fruängstorget byggs en ny ramp som uppfyller kravet på max 5% lutning för att förbättra tillgängligheten.

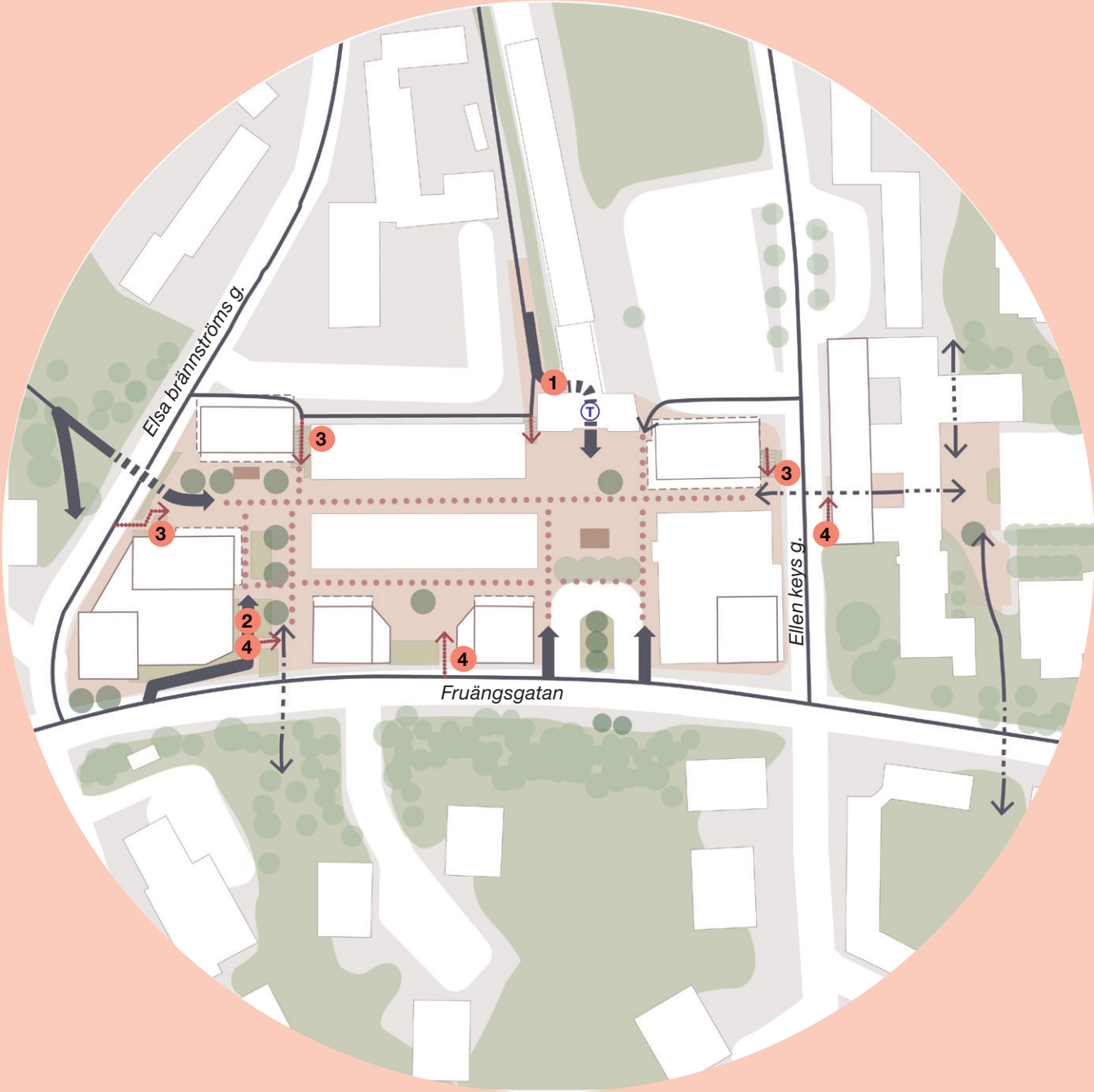

Principer för ökad trygghet

Genom förbättrade förutsättningar för stadsliv och mötesplatser med vistelsevärden förbättras även tryggheten. Med levande bottenvåningar mot torg och gata, fler attraktiva platser och trevligare stråk lockas fler människor till centrum vilket är en viktig aspekt för att gynna trygghet. I kommande arbete studeras vistelseplatser med fokus på unga vidare. Även gångtunnlarnas belysning och gestaltning är viktiga i kommande arbete för att säkerställa trygga entréer till centrum.

Med en kombination av förbättrad och omhändertagen utformning och underhåll och fler platser för gemenskap kan mer engagemang, hemkänsla, positiv social kontroll och trivsel i centrum skapas, principer som stödjer trygghetsupplevelsen. Andra principer är bättre överblickbarhet och orienterbarhet i tidigare skymda delar, trånga stråk och fler tydliga stråk in och ut från det lågt liggande centrumdelarna.

Befintliga träd som idag skymmer viktiga stråk i centrum, föreslås tas bort och ersätts med träd som skapar bättre överblickbarhet. Detta gäller främst det kompakta och låga trädtaget över västra torgets västra del. Val av nya träd och deras placering studeras noggrant i nästa skede.

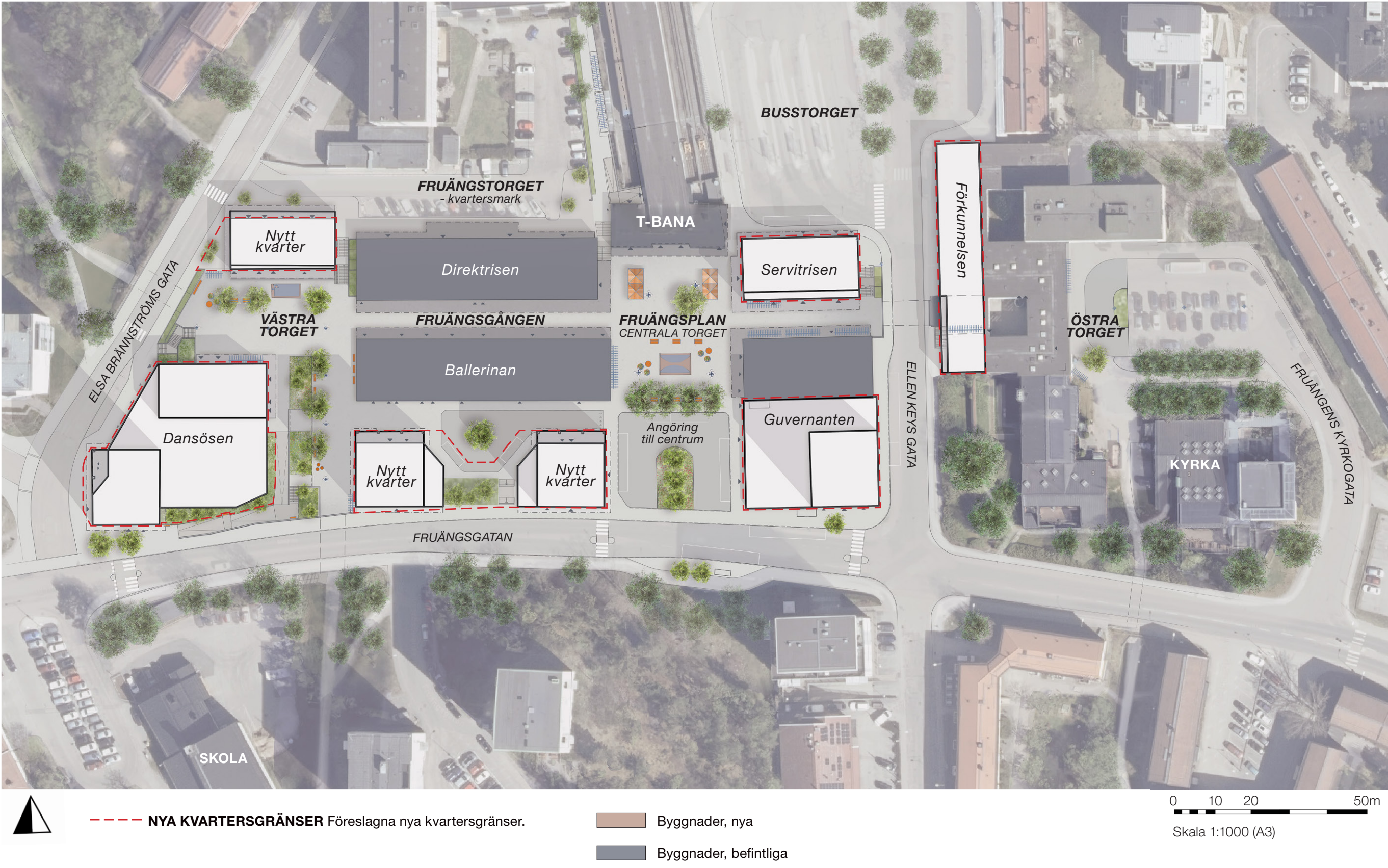
Strukturdiagram 4

- ➡ Entréer till centrum som förbättras
- ➡ Befintliga, stråk kring centrum
- Stråk genom tunnel/portik
- Siktlinje som beaktas för ökad orienterbarhet
- ➡ Trappa

- 1 NY TILLGÄNGLIG GÅNGKOPPLING**
Befintlig mark framför entrén till tunnelbanan vid Fruängstorget byggs om.
- 2 FÖRBÄTTRAD GÅNGKOPPLING**
Befintlig koppling byggs om med flackare lutning och ökad komfort.
- 3 TRAPPA, befintlig**
De befintliga trapporna byggs om vid exploatering med ökad komfort genom nya vilplan och handledare.
- 4 TRAPPA, ny**
Ny trappa som skapar fler kopplingar till centrum. Bidrar till ökad trygghet.

4. FÖRSLAGET 4:1 Fruängen centrum, Situationsplan

SITUATIONSPLAN - FÖRSLAGET

4:2 Västra torget och Elsa Brännströms gata

Utveckling av allmän platsmark

Torgrummet i centrumets västra del utvecklas vidare som flexibelt torgrum samtidigt som det får nya grönskande inslag som nya träd och planteringar som binder ihop det urbana centrumet med omgivningens gröna parklandskap. Torgytan fortsätter att ha en öppen karaktär för flexibel användning och event.

En breddad entré i väst

Entrén till centrum från parkstråket i väst genom gångtunneln föreslås breddas för ökad tydlighet, sikt och trygghet. Dagens tunnel är trång i både bredd och höjd och har brister som centumentré. Nya trädplanteringar ersätter de arkadklippta lindarna på platsen och förlänger Fruängsgängens siktlinje genom centrum. Trädraden skapar svalkande skugga för nya sittplatser under träden och intill fontänen "Fruarna".

GRÖNSKANDE MURAR Befintliga terrasserade murar i natursten bevaras i möjligaste mån. Nya murar gestaltas med samma karaktär.

Ny regnträdgård med skyfallsyta

Torget berikas med generösa och väl gestaltade nedsänkta planteringar - gestaltade för hantering av regn vid stora skyfall och för fördröjning och rening av dagvatten. Stråket med planteringar och nya träd är en viktig del av förlängningen av det gröna parkstråket i områdets trafikseparerade dalgångar. Här skapas sittplatser i trädskronornas skugga och längs fasaderna med utsikt över torget.

Kopplingar mellan torg och gator

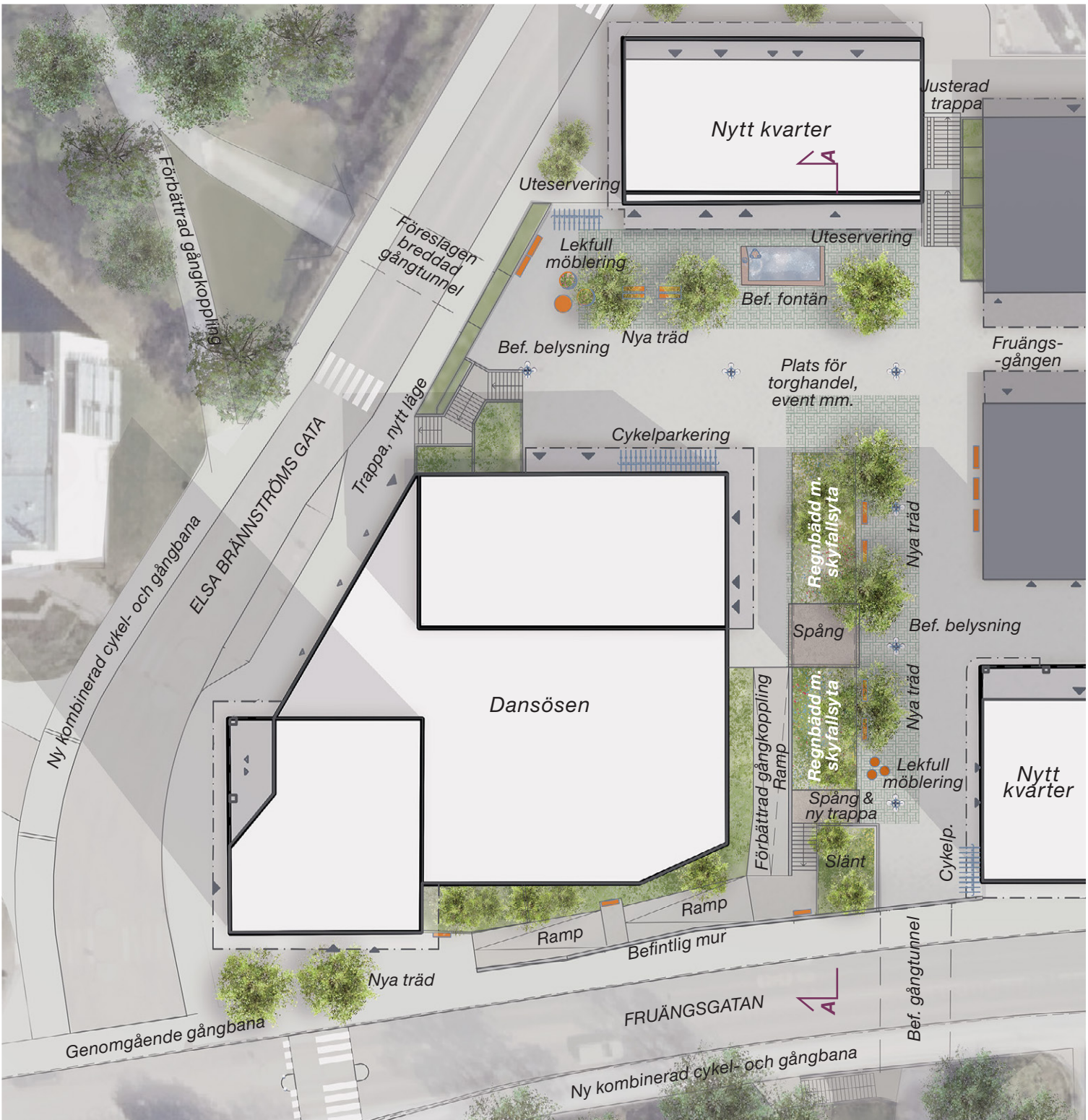
Trapporna från Fruängstorget i norr och Elsa Brännströms gata väster om centrum byggs om i och med de nya kvarterens bebyggelse. De nya trapporna får ökad komfort och ges, som Fruängen är gestalt idag, terrasserade planteringar och murar i natursten. Från Fruängsgatan skapas en förbättrad och flackare gångkoppling. Gångkopplingen gestaltas med flera vilplan samt en trappa, som alternativt stråk, intill gångtunneln under Fruängsgatan.

I korsningen Elsa Brännströms gata och Fruängsgatan planteras nya gatuträd i den nya breda gångbanan i anslutning till den förbättrade gångkopplingen till det västra torget.

GRÖNT TORGRUM Den rampade gångkopplingen bäddas in i grönska och vilplan i rampen med sittmöjligheter ökar komforten.

PLANUTSNITT VÄSTRA TORGET

0 5 10 25m
Skala 1:500 (A3)

Ett grönskande och levande torg

Den nya utformningen ger västra torget grönska genom nya träd och planteringar som även hanterar dagvatten och fungerar som skyddsåtgärder vid skyfall.

Entrén in till torget från parkstråket i väster föreslås förbättras genom en ny breddad gångtunnel. Denna skapar ett generösare och tryggare allmänt gångstråk. Gångstråket längs Fruängsgången och stråket i nors-sydlig riktning tydliggörs med nya trädrader och siktlinjer mot gångtunnlar.

För att korsa regnbädden föreslås tillgängliga spänger. Regnbädden kantas av träd i torgytan. I gynnsamma sollägen skapas mötesplatser med olika former av sittplatser för varierade vistelsevärden. Särskilt fokus läggs på vistelseplatser för unga. Möjlighet att omvandla torget till tillfällig eventplats för tex Fruängen market utvecklas.

TRÄD I TORGYTA

Längs med huvudstråken i öst-västlig och nord-sydlig riktning planteras träd i hårdgjorda ytor. Under träden skapas sittplatser för vistelse i skuggan under träden.

LEKFULL MÖBLERING

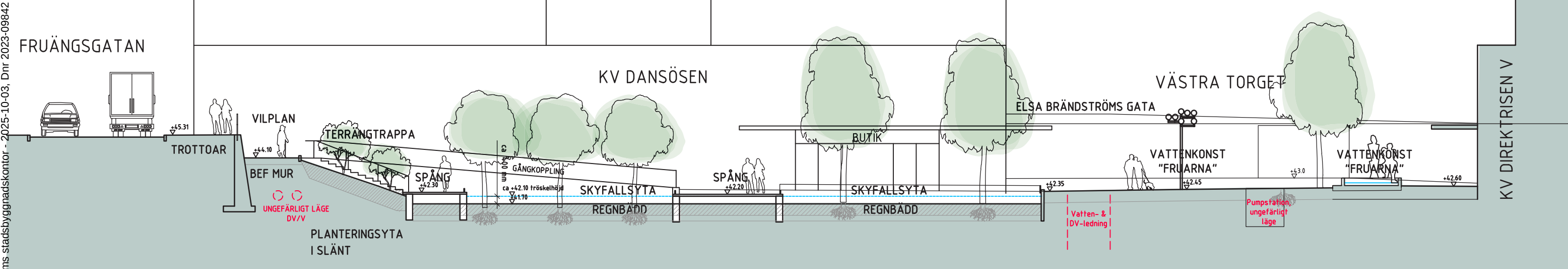
Möbleringen av torget ska, förutom tillgängliga sittmöbler, kompletteras med lekfull möblering som ger identitet och nya vistelsekvaliteter i centrum.

SPÅNG ÖVER PLANTERING

Tillgängliga spänger över planteringsytan gör att den nedsänkta planteringen inte skapar ett hinder för stråkkopplingarna på torget. Planteringarna utformas för att hantera regn vid stora skyfall och samtidigt bidra med estetiska värden.

Inkom till Stockholms stadsbyggnadskontor - 2025-10-03, Dnr 2023-09842

PRINCIPSEKTION A - A Fruängsgatan - Västra torget

4:3 Fruängsplan och Fruängsgatan

Utveckling av allmän platsmark

Fruängsplans egenskap som urbant torg för dagligvaruhandel och kommunikationer utvecklas vidare med tydliga stråk och mötesplatser, ny möblering och ett nytt bredkronigt träd. Trädet ger platsen en lummig framtoning när man entrar Fruängen från tunnelbane- och busstationen och blir ett grönt blickfång längs Fruängsgången. Trädet är strategiskt placerat för att inte hindra stråken på platsen och ger skugga för de mest solutsatta delarna av torget.

Möblering för ett rikt stadsliv

Befintliga trädraden med stora robinaträd intill körytan och fontänen bevaras. Sittplatser, cykelparkeringar och blomsterurnor placeras för att skapa optimerade platser för vistelse och rörelsemönster i centrum. Dubbelriktade soffor föreslås under de stora träden och

i förlängningen av Fruängsgången. Den tidigare offentlig toalettbyggnaden utgår och ger plats för nya cykelparkeringar mot fasad. Ytterligare cykelparkeringar disponeras längs husfasaderna längs den östra Fruängsgången lika de som finns i befintlig situation.

Ett tillgängligt och välkomnande entrétorg

Fruängsplan mot Fruängsgatan disponeras för angöring till fastigheterna och centrum. För att förbättra läget i centrum vid kraftiga skyfall föreslås en nedsänkt plantering med regnbäddar som skapar en grönskande entréplats som renar och fördröjer dagvatten. Exploatering sker på Fruängsplans västra parkering. Söder om det befintliga kvarteret Ballerinan anläggs ett generöst stråk längs den nya bebyggelsen där endast behörig trafik har framkomlighet.

Fruängsgatan planeras inte att byggas om förutom justeringar av gångbanorna. Vid korsningar anläggs genomgående gångbanor, där den södra sidan anläggs med ny kombinerad gång- och cykelbana. De befintliga busshållsplatsen vid centrum förbättras och nya gatuträd föreslås intill hållplatsen.

BEFINTLIG BELYSNING De befintliga karaktärsfulla belysningsstolparna med grafiska kandelaberarmar och globarmaturer bevaras.

FRUÄNGSPLAN De befintliga träden bevaras och skapar en fond i förslaget mellan den trafikerade miljön och torgrummet.

PLANUTSNITT: NY GRÄND - FRUÄNGSPLAN

Vardagsplatsen

Den nya utformningen bevarar och bygger vidare på Fruängsplans inneboende urbana och modernistiska kvalitéer och vistelsevärden. Torgets egenskap som vardagsplats med livsmedelsbutiker, marknadstorg och knutpunkt för kollektivtrafik behålls och förbättras.

Generösa gångstråk skapar en tydlig anslutning mellan torget och Fruängsgatan. Det föreslagna trädet på markandstorget tillsammans med den nya regnbäddsplanteringen skapar en grön entréplats och avser ge svalkande skugga.

Markmaterial som finns på platsen idag föreslås användas vidare för att bibehålla centrummets karaktärsfulla kulturmiljö.

NEDSÄNKA REGNBÄDDSPANTERINGAR

Planteringar med stort fokus på årstidsvariation som skapar dekorativa inslag året runt.

STADSMILJÖNS MÖBLERING

Fruängens urbana karaktär förstärks ytterligare med fler platser för vistelse.

MODERNA & TIDLÖSA MARKMATERIAL

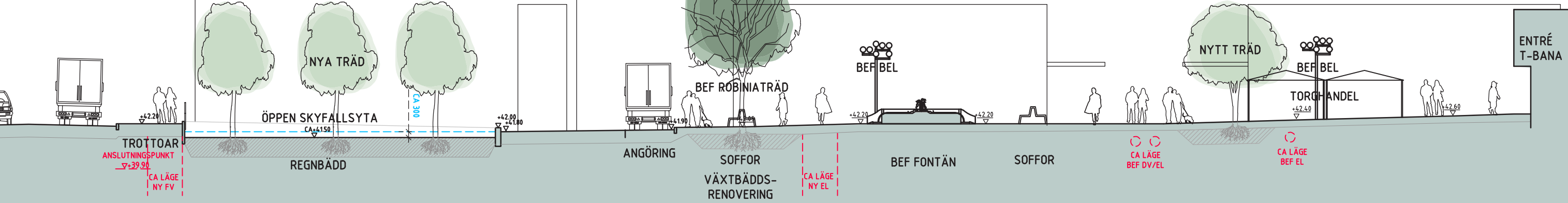
Markbeläggningen i förslaget bygger vidare på dagens torgytor med välgestaltade ytor av betongplattor och smågatsten.

FRUÄNGSGATAN

FRUÄNGSPLAN

FRUÄNGSGÅNGEN

ENTRÉ
T-BANA

PRINCIPSEKTION B - B Fruängsgatan - Fruängsplan - Fruängsgången - Tunnelbanan

4:4 Östra torget

Utveckling av allmän platsmark

Den östra entrén till centrum tydliggörs. Två parkeringsplatser tas i anspråk för att skapa en avskiljande plantering mot dagens parkering för att skapa mer grönska i blickfånget genom Fruängsgången. Vändplatsens karaktär går från körfält till gågata och vändplatsen ges en ny torgmässig markbeläggning som stärker entrén till centrum. De befintliga smågatstensytorna studeras vidare för ökad tillgänglighet.

På torgets södra sida planteras ett nytt träd där det finns möjlighet utifrån befintliga ledningar och underliggande berg. Ett träd som växer sig så att grenverket kan skymtas från tunnelmynningen skulle innebära ett välgörande grönt element och förstärka platsens identitet.

Nya cykelparkeringar föreslås som avlastar cykelparkeringarna närmast tunnelbanan i centrum.

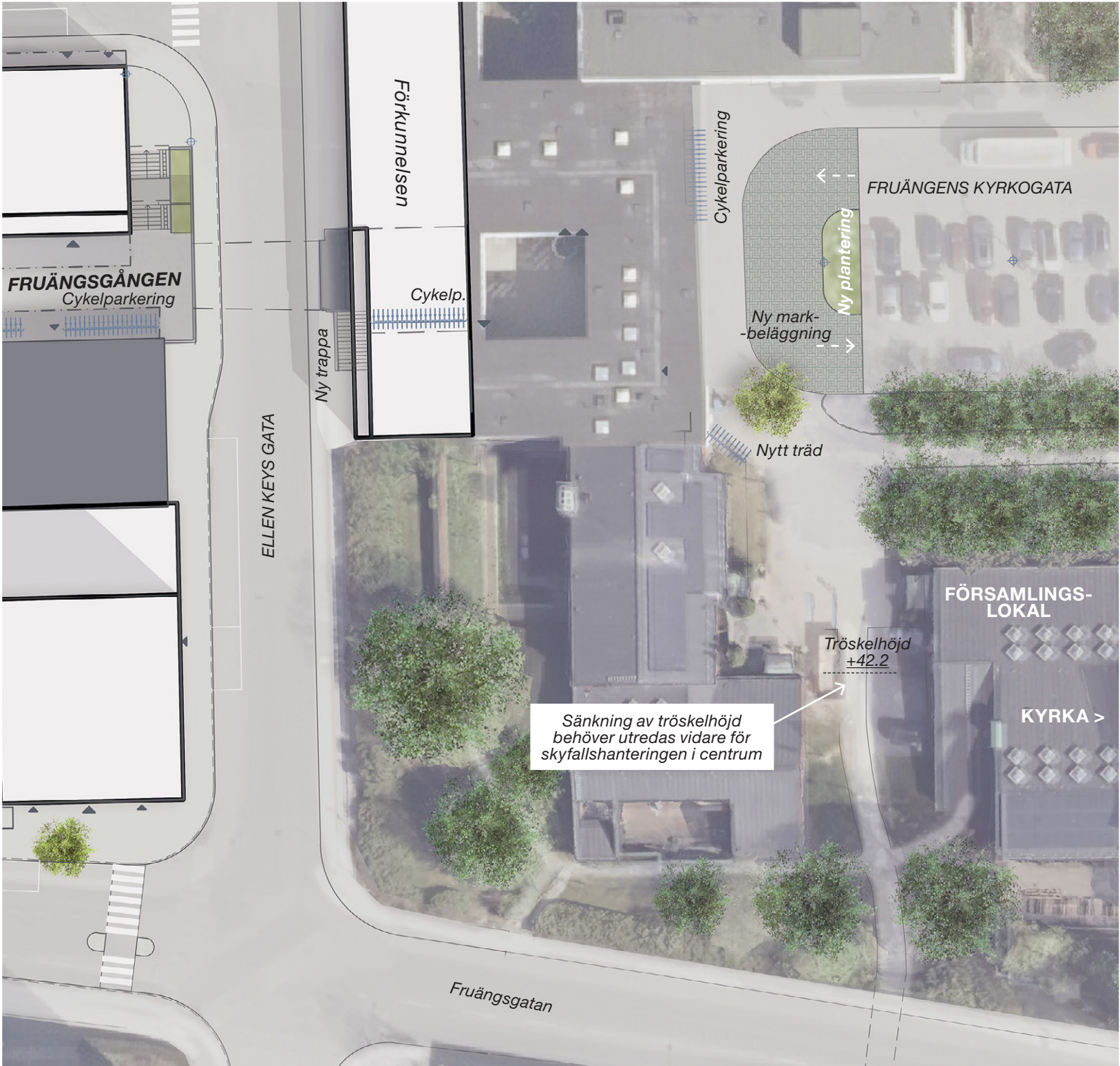
Fortsatt arbete - skyfallshantering

Som en ytterligare åtgärd avseende skyfallshantering kan en mindre sänkning av tröskelnivån intill Församlingslokalen komma ifråga. Vid en sådan åtgärd ska den befintliga smågatstenytan ersättas med en asfalterad koppling till gångstråket mot tunneln under Fruängsgatan för ökad tillgänglighet. För gångstråket söder om torget och anslutning till församlingslokalerna, föreslås en mindre sänkning av tröskelhöjden mot gångtunneln under Fruängsgatan. På detta vis kan vissa centrum tappas av på skyfall.

Tröskelhöjden och konsekvenserna för centrum, i sin helhet, och platsen, lokalt, behöver utredas vidare i nästa skede. Se skyfallsutredningen för mer detaljerad beskrivning.

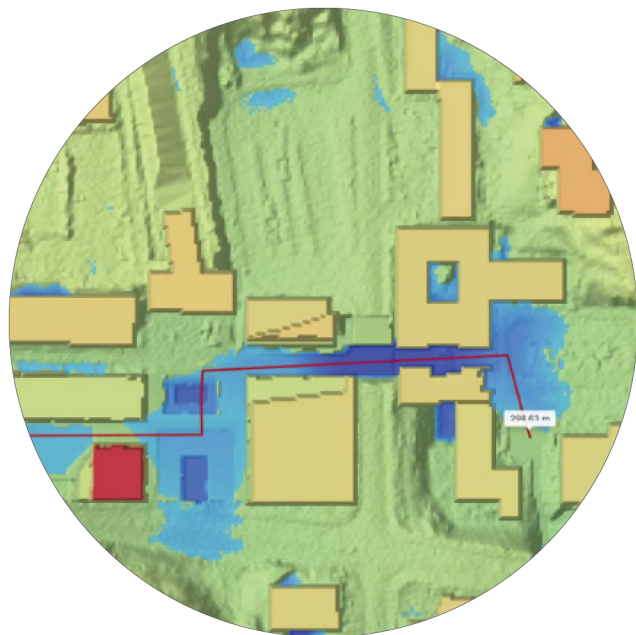
NY MARKBELÄGGNING Den nya markbeläggningen förstärker torgkaraktären på platsen och underlättar orienteringen mot centrum. Bilden illustrerar ett exempel på markbeläggning med klassiska material i betong och natursten.

PLANUTSNITT: ÖSTRA TORGET

0 5 10 25m
Skala 1:500 (A3)

4:5 Tekniska förutsättningar

Skyfall och dagvatten

En stor del av förslaget bygger på hur allmän platsmark kan hantera översvämningsrisker vid stora skyfall. Idag är centrum mottagare av stora skyfallsmängder på grund av terrängens låga nivå. Förslaget har studerat planens konsekvenser för att se till att nya anläggningarna inte utsätts för översvämningsrisk vid ett "Stockholmsregn" samt att säkerställa att risken för översvämning vid befintlig bebyggelse inte ökar i förhållande till dagens situation.

Tillsammans med skyfallskonsulter har alternativ på översiktlig höjdsättning mot centrumets tröskelnivå vid Fruängens Kyrkoväg prövats för att studera konsekvenserna för regnmängderna från och i centrum.

Som skyddsåtgärder för att bättre omhänderta stora regnmängder har fördröjningsytor i regnbäddar föreslagits och kanstenslägen har studerats. Rekommendationer på lägsta nya entréhöjder till byggnader har studerats.

Dagvattenhanteringen på nya torgytor utformas mot nya regnbäddar och trädgropar med luftningsbrunnar för fördröjning och rening. Rännalar för bortledning av dagvattnet på flacka ytor föreslås.

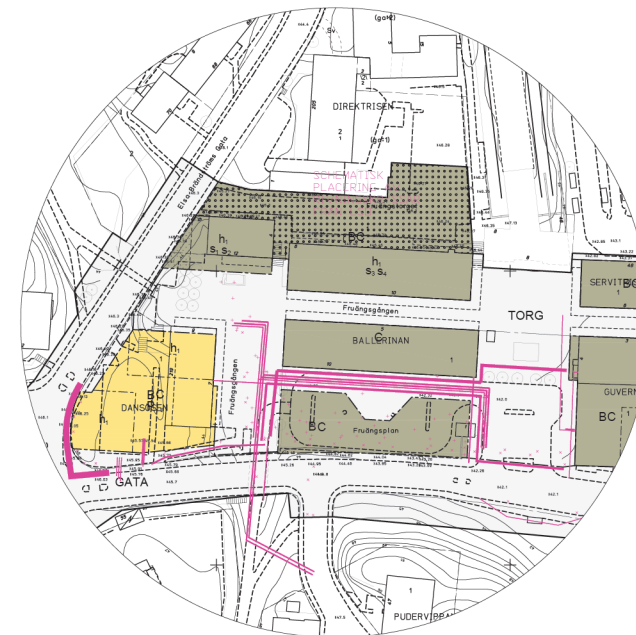

Trafik och logistik

Förekomst av fordonstrafik i centrum begränsas i förslaget till angöringszoner där fordonsrörelser koncentreras runt regnbädden på nya Fruängsplan. I samråd med trafik konsulter har utformningen på allmän platsmark anpassats för framkomligheten av logistik-, drifts- och räddningstjänstfordon.

De parkeringslösningar som rådde då Fruängen centrum planerades överensstämmer inte med dagens krav och förväntningar på hur allmän platsmark ska upplåtas till fordonsparkering. Detta har föranlett att fordonsparkering hänvisas till garage- och parkeringshuslösningar i anslutning till centrum. Parkeringslägen för rörelsehindrade har studerats i förslaget.

Dagens centrum har större behov av cykelparkeringar för att främja cykelpendling till centrum och bytet mellan cykel, buss och tunnelbana. Ytor för cykelparkeringar har studerats och samordnats med övriga funktioner som gångstråk, planteringar och viktiga målpunkter.

Ledningar i mark

Anpassning till befintliga ledningar i mark har studerats för att begränsa behovet av omläggning. Förutsättning som tagits i beaktande är höjdskillnaden mellan Fruängsgatan och den befintliga marknivån på parkeringen där exploatering föreslås. Detta har föranlett förslaget på en samordnad ledningsomläggning i gränden mellan det befintliga kvarteret Ballerian och ny bebyggelse för att koppla ihop ledningar som påverkas av exploateringen med befintliga ledningar i gatan.

I ledningsomläggningsförslaget samlas även ledningar i ett ledningsstråk under gångstråket i nord-sydlig riktning på västra torget samt Fruängsplans östra sida. På detta vis förläggs nya ledningar under ytor som möjliggör placering av andra anläggningar i mark bortom ledningsstråk som trädgropar och regnbäddar utan att ledningar påverkas vid framtida behov av åtkomst av ledningar för drift och underhåll.